Drafft ymgynghori

Strategaeth Iaith Gwynedd 2023 – 2033

1. Cyflwyniad

Mae'r strategaeth ddrafft hon wedi ei chreu fel dilyniant i waith y strategaeth bresennol (***Cynllun Hybu'r Gymraeg yng Ngwynedd 2018-23***) er mwyn adlewyrchu ymrwymiad y Cyngor i hybu a hyrwyddo'r iaith ar draws y sir ac i fodloni'r gofynion statudol a osodir o fewn Safonau'r Gymraeg. Mae'n dangos rhywfaint o'r prosiectau a gwaith sydd yn cael eu cynnal gan y Cyngor ar hyn o bryd, a rhai o'r materion yr hoffem fynd i'r afael â nhw dros y blynyddoedd nesaf.

Rydym wedi cael trafodaethau cychwynnol gydag Aelodau Cabinet y Cyngor, y Pwyllgor Iaith ac aelodau Fforwm Iaith Gwynedd, er mwyn cael syniadau am yr heriau a'r cyfleoedd sydd yna o ran hybu'r Gymraeg yng Ngwynedd.

Un canlyniad i'r trafodaethau hynny oedd ein bod yn ystyried llunio'r strategaeth ar gyfer cyfnod o 10 mlynedd. Bydd hyn yn golygu fod cyfnod y strategaeth yn cyd-fynd gyda'r chyhoeddi ystadegau'r cyfrifiad, ac yn rhoi dull mesur mwy effeithlon i ni.

Mae'r strategaeth ddrafft yma felly yn gosod gweledigaeth ar gyfer cynyddu **defnydd** o'r Gymraeg ar draws y sir gyfan, ac mae'r cynllluniau neu brosiectau sydd yn cael eu cynnig yn canolbwyntio ar feysydd lle y mae gan y Cyngor rym a dylanwad i weithredu.

2. Datganiad o weledigaeth

Rydym yn bwriadu creu strategaeth gynhwysol, gyda'r prif nod o gynyddu cyfleoedd i bob un o drigolion Gwynedd weld a defnyddio'r Gymraeg mewn gwahanol gyd-destunau.

Drwy weithio ar godi statws a chynyddu defnydd pobl o'r iaith ym mhob rhan o'u bywydau, byddwn hefyd gobeithio yn cynyddu'r cymhelliant i eraill ddysgu'r iaith.

Rydym am roi sylw penodol i ddefnydd iaith pobl ifanc dros y blynyddoedd nesaf, gan gynnwys rhoi sylw i'w defnydd o'r Gymraeg gyda thechnoleg, dangos iddynt werth yr iaith fel sgil i'r byd gwaith, a cheisio cynyddu'r cyfleoedd anffurfiol iddynt ddefnyddio'r Gymraeg yn eu bywydau dyddiol.

3. Cyd-destun gweithredu

Mae'n bwysig nodi bod y Cyngor yn gweithredu cynlluniau mewn nifer o feysydd polisi a statudol cenedlaethol, ac yn gweithredu cynlluniau ar lefel leol sydd yn cael effaith ar gymunedau'r sir, a'r Gymraeg, neu sydd yn ymwneud mewn rhyw ffordd efo ymdrechion i geisio cynnal a hyrwyddo'r Gymraeg.

Mae'r rhain yn cynnwys:

- Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg
- Cynllun Gweithredu Tai Gwynedd
- Cynllun Datblygu Lleol
- Cynllun Economi Ymweld Cynaliadwy
- Cynlluniau Adfywio Ardal Ni

Mae nifer o'r cynlluniau hyn yn mynd y tu hwnt i'r arweiniad cenedlaethol yn y meysydd hynny ac yn ceisio mynd i'r afael a'r heriau penodol sydd yn wynebu cymunedau a phoblogaeth Gwynedd, ac o ganlyniad yn effeithio ar ffyniant y Gymraeg.

Er y bydd cyflawni gwaith y cynlluniau yma yn allweddol i wireddu amcanion cyffredinol y strategaeth, mae prif bwyslais y ddogfen ymgynghori yma ar edrych y tu hwnt i'r polisïau a strategaethau yma, a'r gwaith sydd eisoes ar droed, ac ar adnabod y cyfleoedd **newydd** sydd yna i fynd y tu hwnt i ofynion darparu gwasanaethau, ac i hybu defnydd o'r Gymraeg.

Mae'n rhaid cydnabod hefyd ein bod yn gweithredu mewn cyfnod heriol iawn yn ariannol, ac na fydd y cyfyngiadau cyllidol yn caniatáu i ni wneud pob dim yr hoffem ei wneud, nac i wneud pob dim ar unwaith. Bydd angen bod yn ofalus ac yn realistig am yr hyn y gellir ei gyflawni o fewn yr adnoddau sydd ar gael i ni, gwneud yn fawr o gyfleoedd cydweithio er mwyn rhannu adnoddau, ac adolygu'r rhaglen waith a'r prosiectau pan fydd y sefyllfa ariannol yn newid.

Cymraeg 2050

Dyma strategaeth hirdymor Llywodraeth Cymru, sydd yn amlinellu sut maent yn bwriadu mynd ati i hybu a hyrwyddo'r Gymraeg a gweithio tuag at y nod o filiwn o siaradwyr erbyn 2050. Cafodd Cynllun Gweithredu 5 mlynedd ei gyhoedd ar gyfer 2021 i 2026, sydd yn rhoi pwyslais cryf ar gynyddu nifer siaradwyr Cymraeg drwy'r gyfundrefn addysg, ond mae'r strategaeth hefyd yn cynnwys amcanion a thargedau ar gyfer cynyddu defnydd iaith ym mhob rhan o fywyd. Mae tri phrif thema neu amcan i waith y Llywodraeth, sef:

- **Cynyddu nifer siaradwyr Cymraeg**
- **Cynyddu defnydd o'r Gymraeg a**
- **Creu amodau ffafriol**

Er bod gwaith strategaeth Gwynedd wedi ei rhannu yn 5 prif faes gweithredu, rydym hefyd wedi nodi sut mae'r holl waith sydd yn cael ei amlinellu yn cyfrannu at 3 maes gweithredu strategaeth Cymraeg 2050.

4. Sefyllfa gyfredol - crynodeb o'r sefyllfa ystadegol a'r heriau

4.1 Sefyllfa ystadegol

Roedd canlyniadau cyfrifiad 2021 yn nodi gostyngiad bychan yn nifer a chanran y siaradwyr Cymraeg yn y sir.

Ar ddiwrnod Cyfrifiad 2021 roedd **73,560** o bobl (3 oed a hŷn) yn gallu siarad Cymraeg yng Ngwynedd sy'n cyfateb i **64.4%.**

Yn 2011 roedd nifer y siaradwyr yng Ngwynedd yn 77,000 a'r ganran gyfatebol yn **65.4%,** felly mae'r cyfran wedi gostwng 1%.

Newyddlen Iaith Gymraeg

Y sail tystiolaeth arall sydd gennym yw'r Arolwg Defnydd Iaith cenedlaethol, sydd yn cael ei gynnal gan Lywodraeth Cymru. Cynhaliwyd yr arolwg diweddaraf yn ystod 2012-22 ac mae'n nodi sefyllfa gyffredinol Gwynedd fel a ganlyn:

Mae'r ganran o'r bobl a gymerodd ran yn yr arolwg o Wynedd ac a ddywedodd eu bod yn gallu siarad Cymraeg yn 64% ar gyfer 2019-20 ac yn codi i 69% ar gyfer 2021-22.

Roedd y gyfran a oedd yn nodi eu bod yn siarad Cymraeg yn ddyddiol, a mwy na ambell air, yn 61% yn 2019-20 ac yn 60% ar gyfer 2021-22.

Mae rhaid nodi mai arolwg, gyda sampl penodol o bobl, yw'r Arolwg Defnydd, a bod y Cyfrifiad, mewn cyferbyniad, yn arolwg sydd yn cynnwys y boblogaeth gyfan. Rhaid bod yn ofalus felly wrth wneud unrhyw gymhariaeth rhwng y gwahanol ffigyrau. Mae'n ddifyr nodi, serch hynny, bod y ganran yn ymddangos yn uwch yn yr arolwg defnydd, ac mae'n awgrymu bod y darlun ystadegol yn ddibynnol iawn ar y cwestiwn sydd yn cael ei ofyn yn y ddau arolwg.

Canlyniadau Arolwg Cenedlaethol SatsCymru

Y defnydd o'r Gymraeg yng Nghymru. Gorffennaf 2019 i Fawrth 2020 LLYW.CYMRU

Er bod angen amser i ddadansoddi'r ffigyrau yn fanwl a chywir (*ar amser ysgrifennu'r fersiwn ymgynghori yma, nid oedd modd cymharu gwahanol setiau data o'r cyfrifiad er mwyn ceisio cael dehongliadau manwl a threiddio i'r rhesymau pam bod newid wedi bod*) mae'r ystadegau yma yn rhoi'r sylfaen tystiolaeth i ni weithio arno.

4.2 Heriau

Er mwyn i ni allu canfod y cyfleoedd i gynyddu defnydd o'r Gymraeg ac i gynyddu nifer y siaradwyr, mae angen i ni hefyd allu cydnabod yr heriau a'r rhwystrau sydd yn atal hynny. Mae angen i ni allu adnabod y ffactorau sosio-economaidd sydd yn effeithio ar ein cymunedau, a deall sut mae'r rheiny yn cael effaith uniongyrchol ac anuniongyrchol ar statws a defnydd iaith, ac ar agweddau tuag at y Gymraeg. Rhaid hefyd edrych ar y sefyllfaoedd a'r amgylchiadau lle mae pobl yn defnyddio llai o'r iaith yn eu bywyd dyddiol, a deall pa ffactorau sydd yn gallu effeithio ar ddefnydd personol unigolyn o'r iaith.

Yn sicr ddigon, cael pobl i ddefnyddio'r sgiliau a'r gallu sydd ganddyn nhw i siarad Cymraeg, a hynny mewn cymaint â phosib o gyd-destunau, yw'r ffactor bwysig i ffyniant yr iaith yng Ngwynedd.

O safbwynt cynllunio ieithyddol, mae sawl ffactor allweddol i'w ystyried wrth drafod yr hyn sydd yn effeithio ar ddefnydd iaith unigolion. Mae'r rhain wedi eu disgrifio fel a ganlyn gan Gomisiynydd y Gymraeg: *(Pwynt 3.36 Canllaw arfer da Safonau Hybu CyG)*

- ***dilyniant** – parhad profiadau a chyfleoedd o addysg gynradd i uwchradd; o addysg uwchradd i addysg bellach neu uwch; o addysg i fyd gwaith, hamdden, magu teuluoedd, yn ogystal â rhwng profiadau cymdeithasol a chymunedol a rhwng dysgu Cymraeg a dod yn rhugl.*
- ***cyfle** – mae ansawdd a hwylustod cyfleoedd yn gallu effeithio'n fawr ar ddefnydd a chynnal defnydd o'r iaith i'r dyfodol.*
- ***agweddau** – mae'n bwysig ystyried sut mae siaradwyr Cymraeg yn teimlo am eu gallu a'u defnydd o'r iaith a'r modd maen nhw'n gweithredu ar hynny neu ddim, a sut mae pobl ddi-Gymraeg yn teimlo am yr iaith a'r modd y caiff hyn ei gyfleu a'i ganfod.*
- ***hyder** – mae hyder siaradwyr Cymraeg yn gallu amrywio yn ôl sefyllfa (ee. ffurfiol ac anffurfiol) ac felly mae angen ystyried sut a ble i dargedu cefnogaeth yn effeithiol.*

O safbwynt yr heriau sydd wedi eu hadnabod yng Ngwynedd, dyma rai o'r prif rai ar hyn o bryd:

- **Trosglwyddo'r iaith o fewn y teulu:**
  Teuluoedd ddim yn trosglwyddo'r iaith i'w plant gan arwain at golli'r Gymraeg fel iaith y cartref.

- **Defnydd iaith pobl ifanc**:
  Nid yw defnydd iaith i weld yn adlewyrchu nifer y siaradwyr ymysg y genhedlaeth iau, ac mae pryder ein bod yn "colli" nifer o siaradwyr rheolaidd wrth iddynt adael addysg ffurfiol. Mae angen i bobl ifanc weld yr iaith fel ased a sgil berthnasol er mwyn parhau i'w defnyddio wrth symud i fyd gwaith a'u bywyd cymdeithasol fel oedolion.

- **Statws y Gymraeg yn y gymuned**:
  Mae statws y Gymraeg yn cael ei heffeithio gan ddiffyg gweledledd a diffyg defnydd gan y sector breifat a chyhoeddus. Mae angen codi statws yr iaith fel iaith gwaith, a chanfod ffyrdd i argyhoeddi mwy o fusnesau i ddefnyddio'r Gymraeg wrth ymwneud efo'r cyhoedd.

- **Cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn y gymuned**:
  Mae natur cymdeithas a chymunedau wedi bod yn newid yn gyson dros y degawdau diwethaf, gyda'r cydbwysedd rhwng y defnydd o'r Gymraeg a'r Saesneg yn newid yn raddol. Mae mwy o weithgareddau cymdeithasol yn cael eu cynnal yn ddwyieithog neu yn Saesneg. Er nad yw'r newidiadau hyn wedi digwydd yn sydyn, mae'r newidiadau sydd wedi dod yn sgil cyfnodau clo cyfnod y pandemig, a welodd nifer o gyfleoedd cymdeithas a chyfathrebu wyneb yn wyneb yn diflannu dros nos, yn sicr wedi gadael ei oel. Mae angen sicrhau bod nifer o weithgareddau amrywiol yn cael eu cynnal ar draws y sir, a bod grwpiau cymunedol yn cael eu cefnogi i ehangu cyfleoedd a sicrhau bod pobl o bob cefndir ieithyddol a chymdeithasol yn cael eu cynnwys mewn gweithgarwch cymunedol.

- **Creu siaradwyr newydd**:
  Mae nifer o drigolion a newydd-ddyfodiad o fewn y sir sydd ag awydd a brwdfrydedd i ddysgu'r Gymraeg, ond mae angen sicrhau bod cyfleoedd amrywiol, amserol a hwylus ar gael iddynt, nid yn unig i ddysgu ond i ymarfer eu Cymraeg er mwyn dod yn siaradwyr hyderus.

- **Dylanwad technoleg**:
  Mae technoleg yn chwarae rôl gynyddol amlwg ym mywydau pobl, yn gymdeithasol ac yn eu bywydau gwaith, ac mae'r dylanwad yma wedi dwysau ers y cyfnod clo. Mae diffyg adnoddau a datblygiadau cyfrwng Cymraeg yn golygu bod dylanwad y Saesneg yn cynyddu ar fywydau dydd i ddydd. Mae newidiadau yn arferion pobl, eto wedi ei dwysau gan newidiadau yn y modd mae gwasanaethau yn cael eu cyflwyno yn y blynyddoedd diweddar, yn cyflwyno heriau penodol o ran defnydd pobl o wasanaethau cyfrwng Cymraeg.

- **Sylfaen tystiolaeth**:
  Mae'n dod yn gynyddol bwysig ein bod yn gallu asesu effaith cynlluniau ar y Gymraeg, ond ein bod hefyd yn gallu mesur effaith, a mesur llwyddiant ein cynlluniau a'n ymyraethau. Er bod llawer o waith ymchwil wedi ei wneud i'r Gymraeg, mae nifer o fylchau hefyd yn y dystiolaeth gyfredol sydd gennym i brofi'r cyswllt ac effaith ffactorau penodol, megis yr economi a twristiaeth, ar yr iaith.

- **Heriau demograffig a daearyddol:**
  Mae nifer o heriau eraill, fwy cymhleth, yn effeithio ar ffyniant iaith a ffyniant ein cymunedau, a'r rheiny mewn meysydd lle mae dylanwad y Cyngor ar ei ben ei hun yn fwy cyfyng, neu yn cael ei rwystro gan ffactorau eraill. Mae'r rhain yn cynnwys yr heriau a wynebir gan allfudo a mewnfudo, ynghyd a'r newidiadau yn oedran y boblogaeth a'r gwahaniaethau mawr sydd yna o ran natur cymunedau o un ardal i'r llall sydd yn gwneud cynllunio ymyraethau ar sail sirol yn anodd.

5. Camau nesaf

Mae'r gwaith sydd yn cael ei amlinellu isod yn edrych y tu hwnt i feysydd polisi a chyfrifoldebau statudol, ac yn ceisio adnabod y cyfleoedd sydd yna i hybu a hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg yn ehangach.

Bydd y prif ffocws ar **gynyddu defnydd** o'r Gymraeg, ac ar sicrhau bod pawb sydd yn gallu ei siarad yn gwneud hynny mewn cymaint o sefyllfaoedd ac mor aml â phosib. O ganlyniad, mae prif weithgareddau'r strategaeth yn dod o dan Thema 2 Strategaeth Cymraeg 2050, sef Cynyddu Defnydd o'r Gymraeg. Ond rydym hefyd yn nodi beth yw'r bwriad o ran cynyddu niferoedd -Thema 1 Cymraeg 2050 - a'r hyn rydym yn bwriadu ei wneud o ran gosod y sylfeini cadarn a chywir ar gyfer datblygu defnydd o'r Gymraeg yn y sir - Thema 3 Cymraeg 2050, Creu amodau ffafriol.

5.1 Targed:

Rydym am osod targed cyffredinol i weld cynnydd yn y defnydd rheolaidd o'r Gymraeg. Rydym hefyd eisiau gweld 100% o blant Gwynedd yn cael y cyfle i siarad Cymraeg a defnyddio'r iaith yn rheolaidd.

5.2 Gweithredu:

Thema 1: Cynyddu nifer siaradwyr

Sut byddwn yn cynyddu nifer siaradwyr?	Sut byddwn yn mesur ar lefel leol, ac yn ystod cyfnod y strategaeth?
Rhoi cyfleoedd i blant a phobl ifanc nad ydynt eto yn siaradwyr Cymraeg, i ddysgu a dod yn siaradwyr Cymraeg hyderus.	Nifer plant sydd yn cael addysg cyfrwng Cymraeg. Nifer plant sydd yn cael cefnogaeth drwy'r gyfundrefn drochi'r adran addysg.
Rhoi cyfleoedd i oedolion ddod yn siaradwyr newydd drwy gynlluniau cefnogi dysgwyr y Cyngor a darpariaeth gymunedol partneriaid.	Nifer gweithwyr y Cyngor sydd yn derbyn gwersi dysgu Cymraeg.

Thema 2: Cynyddu Defnydd o'r Gymraeg

Maes gweithredu 1: Iaith y blynyddoedd cynnar

Sylfaen tystiolaeth *– Ar ba sail ydym ni yn gweld angen i weithredu? Beth ydi'r heriau? Beth ydym ni'n ceisio ei gyflawni?*
Mae rhoi'r cychwyn gorau i deuluoedd a phlant o ran defnydd o'r Gymraeg yn hanfodol. Mae hefyd angen sicrhau bod rhieni yn trosglwyddo'r iaith i'r genhedlaeth nesaf, a bod pob anogaeth a chefnogaeth yn cael ei roi i alluogi rhieni a darpar rieni i ddysgu Cymraeg.

Rydym yn ymwybodol bod cyfnod y pandemig wedi cael effaith sylweddol ar ddefnydd iaith teuluoedd a phlant ifanc, gyda'r diffyg cyfleoedd cymdeithasu y tu allan i'r cartref yn golygu bod nifer o deuluoedd wedi colli y cyfle allweddol yna i gael cyflwyniad cynnar i'r Gymraeg.

Mae'r heriau rydym yn eu hwynebu o safbwynt costau byw hefyd yn golygu bod posib i rai teuluoedd fod yn methu allan ar gyfleoedd i gyflwyno'r Gymraeg yn fuan oherwydd cost adnoddau a chostau teithio i weithgareddau.

Mae Llywodraeth Cymru wedi gosod nod o agor 60 o grwpiau meithrin cyfrwng Cymraeg newydd ar draws Cymru erbyn 2026 (*Cynllun Cymraeg 2050 – 2012 i 2026*) ac rydym yn gobeithio gweld rhai o'r grwpiau hynny yng Ngwynedd.

Mae angen ymdrech arbennig nawr felly, nid yn unig i ailadeiladu'r rhwydweithiau cymunedol yna – a chynyddu nifer y plant sydd yn mynychu Cylchoedd Meithrin a grwpiau Ti a Fi – ond hefyd i fagu hyder ymysg rhieni, yn siaradwyr Cymraeg, dysgwyr , a'r rhai sydd heb eto gymryd y cam i ddechrau dysgu, i ddefnyddio'r Gymraeg ac i drosglwyddo'r Gymraeg y plant.

Beth sydd yn cael ei wneud yn barod?
- prosiectau neu gynlluniau sydd yn rhan o waith y Cyngor neu bartneriaid, sydd eisoes yn cael eu gweithredu, ac a fydd yn parhau i gyfnod y strategaeth nesaf.

Polisïau a gwaith strategol perthnasol i'r maes yma:
Mae'r maes hwn yn cael sylw penodol yng Nghynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CSGA):
"Sicrheir bod pob lleoliad Blynyddoedd Cynnar yn gosod sylfaen gadarn ar gyfer y Gymraeg, a sicrhau fod pob plentyn yn cael asesiad sgiliau Iaith, Llythrennedd a Chyfathrebu yn y Gymraeg ar fynediad ac ar derfyn addysg feithrin rhan amser ac ar ddiwedd y Cyfnod Sylfaen"

Prosiectau a chynlluniau eraill:
Mae'r Cyngor a phartneriaid eraill yn cynnal nifer o weithgareddau sydd wedi eu hanelu yn benodol at gynnig profiadau anffurfiol i rieni a babanod. Mae'r gwasanaeth llyfrgelloedd, er enghraifft, yn cynnal nifer o sesiynau stori a chan rheolaidd.

Mae'r fenter iaith hefyd yn cynnal gweithgareddau ar gyfer teuluoedd, ac wedi cynnal gweithdai yn y gorffennol i ddarparwyr gweithgareddau a gofal er mwyn hyrwyddo manteision dwyieithrwydd.

Mae gwaith y Mudiad Meithrin a darparwyr gofal cyn oed ysgol yn allweddol yma.

Beth arall sydd angen sylw?
-beth fyddwn ni'n gweithio arno neu yn gobeithio rhoi sylw iddo yn ystod cyfnod y strategaeth nesaf?

Mae angen codi ymwybyddiaeth rhieni am y gyfundrefn addysg Gymraeg ac amlygu'r cyfleoedd sydd yna iddynt gael eu cyflwyno i'r Gymraeg cyn i'r plant gyrraedd oed ysgol.

Mae hefyd angen sicrhau bod gan bob teulu y modd i gael gafael ar adnoddau - yn llyfrau, posteri, cerddoriaeth Gymraeg a gwybodaeth am apiau a gweithgareddau - er mwyn eu galluogi i gyflwyno'r Gymraeg mor fuan â phosib.

Mae lle i dybio nad yw'r grwpiau Ti a Fi a'r cylchoedd meithrin mewn sefyllfa mor iach ag yr arferent fod, ac y gallai hynny fod yn rhannol oherwydd effeithiau cyfnod y pandemig. Bydd angen i'r Cyngor a'r Mudiad Meithrin gydweithio er mwyn asesu'r sefyllfa yn ofalus ac ystyried pa gamau sydd angen eu

cymryd er mwyn sicrhau bod cymaint â phosib o blant y sir yn manteisio ar y cyfleoedd addysg cyn ysgol yma ac i sicrhau bod grwpiau Ti a Fi a Chylchoedd Meithrin yn cael y gefnogaeth briodol i dyfu a ffynnu.

Mae angen ystyried cyfleoedd anffurfiol i rieni ymarfer a magu hyder yn eu defnydd o'r Gymraeg. Un syniad sydd wedi ei grybwyll yw bod angen creu cyfleoedd sydd yn cyd-fynd gyda bywydau prysur y teulu – megis sesiynau sgwrsio/dysgu tra bod y plant mewn gwersi a chlybiau ar ôl ysgol.

Bydd parhau i sicrhau amrywiaeth o weithgareddau ar gyfer teuluoedd ifanc yn allweddol, a hynny gan wasanaethau'r Cyngor a phartneriaid eraill yn y sector cyhoeddus a chymunedol. Mae hefyd angen edrych ar gyfleoedd i deuluoedd ymwneud mewn gweithgareddau gyda'i gilydd (yn rhy aml mae gweithgareddau yn cael eu hanelu at y plant, yn hytrach na bod yn weithgareddau sydd yn cynnwys y teulu cyfan) er mwyn annog y cyfathrebu a'r siarad rhwng y teulu cyfan.

Beth fyddwn ni'n ei fesur?

1. Data cyrhaeddiad y CSGA o ran nifer y lleoliadau gofal plant, a nifer plant sydd yn derbyn addysg cyfrwng Cymraeg.

2. Nifer cylchoedd Ti a Fi, grwpiau Rhiant a Phlentyn sydd yn cael eu cefnogi/cynnal.

3. Nifer y gweithgareddau sydd yn cael eu targedu yn benodol at deuluoedd ifanc/rhieni a babanod gan wasanaethau'r Cyngor.

4. Nifer y gweithgareddau teuluol sydd yn cael eu trefnu gan y fenter iaith.

5. Nifer ymgyrchoedd rhannu adnoddau a gwybodaeth.

Maes gweithredu 2: Iaith Dysgu

Sylfaen tystiolaeth
– Ar ba sail ydym ni yn gweld angen i weithredu? Beth ydi'r heriau? Beth ydym ni'n ceisio ei gyflawni?

Mae nifer o heriau wedi eu hadnabod o safbwynt addysg cyfrwng Cymraeg yn y sir, gan gynnwys yr angen i sicrhau cysondeb yng ngweithrediad y polisi, yr angen i sicrhau bod digon o anogaeth a chyfleoedd ac yn cael eu cynnig i ddisgyblion i ddilyn cyrsiau cyfrwng Cymraeg, a datblygu'r gwasanaeth trochi ymhellach. Mae sicrhau cyfleoedd astudio cyfrwng Cymraeg mewn addysg Ôl-16 yn her benodol hefyd, gan gynnwys yr angen i gryfhau sefyllfa asesu ac arsylwi cyfrwng Cymraeg. Mae'r elfennau yma eisoes yn cael sylw gan Cyngor ac mae targedau ar gyfer datblygiad yn y meysydd hyn wedi eu hadnabod yng Nghynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg, a gyhoeddwyd yn 2022 (Cynllun-Strategol-Y-Gymraeg-mewn-Addysg.pdf (llyw.cymru)).

Mae sicrhau cyfleoedd amrywiol, addas, i bobl o bob oed ddysgu'r Gymraeg yn allweddol, ac mae gan y Cyngor rôl bwysig i chwarae yn hynny wrth annog unrhyw aelodau o'n gweithlu sydd ddim yn cyrraedd dynodiad iaith eu swyddi i wella eu sgiliau neu ddysgu'r Gymraeg. Yn ystod 2022-23, cafodd 29 elod o staff gefnogaeth y Cyngor i ddysgu Cymraeg drwy gyrsiau oedd wedi eu comisiynu yn benodol i ffitio o gwmpas amgylchiadau gwaith, a chafodd cyfanswm o 83 unigolyn fynediad i hyfforddiant iaith yn ystod y flwyddyn.

Rydym yn ymwybodol iawn hefyd bod angen datblygu'r cyfleoedd dysgu anffurfiol, ochr yn ochr â'r addysg ffurfiol. Mae'r adran hon hefyd yn cwmpasu cyfleoedd dysgu **anffurfiol** hefyd, gan gynnwys cyfleoedd hyfforddiant cymunedol a'r cyfleoedd dysgu mwy anffurfiol hynny sydd yn digwydd fel rhan o waith y Cyngor a phartneriaid, megis cymwysterau a hyfforddiant i bobl ifanc.

Un her amlwg yw diffyg cynnig Cymraeg gan ddarparwyr cymwysterau ac achrediadau cenedlaethol. Gwelwn bod y gwasanaethau ieuenctid a phartneriaid yn aml yn gorfod addasu neu ymgyrchu yn hir i gael darpariaeth Gymraeg, yn hytrach na bod dealltwriaeth ehangach am yr angen a'r galw i gynnig y cyfleoedd hyn yn Gymraeg.

Rydym yn cydnabod bod nifer fawr o gyfleoedd hyfforddi cymunedol, yn enwedig clybiau chwaraeon megis pêl-droed, rygbi, hoci, karate ac ati, yn digwydd yn y Gymraeg, ac yn rhoi cyfleoedd cwbl naturiol ac anfesuradwy i bobl ifanc ddefnyddio a chlywed y Gymraeg y tu allan i'r dosbarth ac addysg ffurfiol, ond mae nifer o'r cyfleoedd hyn dan fygythiad hefyd, a nifer o weithgareddau ddim yn cael eu cynnal yn Gymraeg, nac yn ddwyieithog, naill oherwydd diffyg gwirfoddolwyr i gynnal y gweithgareddau neu oherwydd diffyg hyder yr arweinwyr i gynnal gweithgareddau yn Gymraeg.

Mae cynlluniau fel Cynllun Prentisiaethau'r Cyngor, sydd yn rhoi cyfleoedd dysgu cysylltiedig i waith hefyd yn berthnasol i'r maes yma, ac yn faes eto lle mae heriau wedi codi yn ddiweddar. Mae diffyg darpariaeth hyfforddiant Cymraeg, neu ddwyieithog, wedi ei adnabod fel rhwystr ar gyfer y cynllun prentisiaethau, ac yn enwedig felly prentisiaethau uwch, ac yn rhywbeth y mae'r Cyngor yn rhoi sylw iddo ar hyn o bryd.

Beth sydd yn cael ei wneud yn barod?
- prosiectau neu gynlluniau sydd yn rhan o waith y Cyngor neu bartneriaid, sydd eisoes yn cael eu gweithredu, ac a fydd yn parhau i gyfnod y strategaeth nesaf.

Polisïau a gwaith strategol perthnasol i'r maes yma:
Mae Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg yn cael ei weithredu gan Adran Addysg y Cyngor, ac yn cyd-fynd gyda blaenoriaethau Llywodraeth Cymru ar gyfer datblygu addysg cyfrwng Cymraeg (yn unol â thargedau Cymraeg 2050). Mae 7 blaenoriaeth, neu ddeilliant, sydd wedi eu nodi isod, ac a fydd yn gweithio ar gynyddu nifer y plant sydd yn cael addysg cyfrwng Cymraeg yn y sir, sicrhau bod disgyblion yn parhau i wella sgiliau wrth drosglwyddo rhwng cyfnodau allweddol, ac yn cynyddu darpariaeth a nifer y disgyblion sydd yn dilyn pynciau cyfrwng Cymraeg.
7 deilliant y Cynllun:

1. Mwy o blant meithrin/3 oed yn cael addysg cyfrwng Cymraeg
2. Mwy o blant dosbarth derbyn/5oed yn cael addysg cyfrwng Cymraeg
3. Mwy o blant yn parhau i wella sgiliau wrth drosglwyddo o un cyfnod addysg i'r llall.
4. Mwy o ddysgwyr yn astudio Cymraeg fel pwnc a phynciau drwy gyfrwng y Gymraeg
6. Cynyddu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg mewn gwahanol gyd-destunau
7. Gwella darpariaeth addysg Gymraeg i ddisgyblion ADY.
8. Cynyddu nifer staff sydd yn gallu addysgu yn Gymraeg

Mae un prosiect penodol wedi ei nodi dan Gynllun y Cyngor hefyd, sef y Prosiect Moderneiddio amgylchedd ddysgu Ôl-16.

Prosiectau a chynlluniau eraill:
Mae'r gwasanaeth **Dysgu a Datblygu** yn cynnig amrywiaeth o gyfleoedd gwella sgiliau, ac yn trefnu cyrsiau a hyfforddiant dysgu Cymraeg, er mwyn sicrhau bod holl staff y Cyngor yn cyrraedd, neu yn gweithio tuag at gyrraedd dynodiad iaith eu swyddi.

Mae **Gwasanaeth Ieuenctid** y Cyngor yn cynnig cyfleoedd i ennill cymwysterau galwedigaethol.

Mae gan y Cyngor **Gynllun Prentisiaethau**, sydd yn rhoi cyfleoedd profiad gwaith a magu sgiliau i bobl ifanc ochr yn ochr ag ennill cymwysterau yn eu meysydd.

Beth arall sydd angen sylw?
-beth fyddwn ni'n gweithio arno neu yn gobeithio rhoi sylw iddo yn ystod cyfnod y strategaeth nesaf?

O ganlyniad i'r rhwystr sydd wedi ei adnabod gyda darpariaeth cymwysterau prentisiaethau, mae swyddogion y Cyngor wedi bod yn gweithio i ddwyn perswâd ac annog darparwyr cymwysterau cysylltiedig er mwyn eu cael i gynnig cymaint o'u darpariaeth ag sy'n bosib trwy gyfrwng y Gymraeg. Mae gwaith ar y gweill i asesu a deall yr union sefyllfa o ran cyfrwng iaith y ddarpariaeth a gynigir, gyda'r nod o gydweithio gyda'r partneriaid ym maes addysg bellach i adnabod cyfleoedd i wella'r ddarpariaeth, i adnabod adnoddau ychwanegol i'w cynnig yn y Gymraeg yn ogystal â chyfleoedd pellach i hyrwyddo'r Gymraeg.

Byddwn yn annog mwy o staff y Cyngor i ddysgu'r Gymraeg ac i wella eu sgiliau llafar ac ysgrifenedig.

Byddwn yn parhau i gynnig cyfleoedd dysgu anffurfiol cyfrwng Cymraeg i bobl ifanc drwy waith y gwasanaeth ieuenctid, ac yn gweithio i sicrhau bod mwy o achrediadau ar gael iddynt drwy gyfrwng y Gymraeg.

Byddwn yn edrych ar gyfleoedd i gefnogi gwirfoddolwyr sydd yn cynnal cyfleoedd dysgu a hyfforddi cymunedol, drwy gydweithio efo partneriaid fel yr Urdd a rhannu gwybodaeth am adnoddau megis yr Ap Geirfa Chwaraeon gan y Coleg Cymraeg Cenedlaethol. Byddwn yn trafod cyfleoedd cydweithio pellach gyda'r Coleg Cymraeg ac yn ystyried cyfleoedd i ddatblygu sgiliau cadernid iaith cymunedol (sut i beidio newid iaith i'r Saesneg yn ddiofyn ac i ddylanwadu ar ddefnydd iaith eraill).

O ran cefnogi gwaith yr adran addysg a'r gwaith sydd yn cael ei wneud yn yr ysgolion.
Mae angen ystyried ffyrdd o godi ymwybyddiaeth pobl ifanc, a'u rhieni, o werth a'r galw am sgiliau Cymraeg yn y byd gwaith, er mwyn cynyddu'r cymhelliant i astudio drwy gyfrwng y Gymraeg a pharhau i ddatblygu sgiliau cadarn yn y ddwy iaith.

Mae hefyd angen ystyried sut rydym yn gallu cefnogi rhieni di-Gymraeg i fagu eu hyder i gefnogi eu plant drwy addysg cyfrwng Cymraeg, ac edrych ar sut y gallwn gael gwared ar y rhagdybiaethau am addysg ac ysgolion "fwy Seisnig".

Beth fyddwn ni'n ei fesur?

1. Ystadegau monitro CSGA
2. Nifer staff y Cyngor sydd yn derbyn hyfforddiant i wella sgiliau
3. Nifer prentisiaethau sydd yn cael eu cynnig gan y Cyngor
4. Nifer cyfleoedd hyfforddi/achrediadau sydd yn cael eu cynnig gan y gwasanaeth ieuenctid.

Maes gweithredu 3: Iaith Gwaith a Gwasanaeth

Sylfaen tystiolaeth *– Ar ba sail ydym ni yn gweld angen i weithredu? Beth ydi'r heriau? Beth ydym ni'n ceisio ei gyflawni?*
Mae safonau'r Gymraeg yn gosod gofyn ar yr awdurdod a chyrff cyhoeddus eraill i gynnig gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae tystiolaeth yn dangos, fodd bynnag, bod nifer y boblogaeth sydd yn defnyddio'r Gymraeg wrth ymwneud efo'r Cyngor, yn is o lawer na nifer y siaradwyr sydd wedi eu cofnodi. Er gwaethaf gosod y Safonau iaith ar fwy o gyrff dros y blynyddoedd diweddar, a dealltwriaeth ehangach am yr angen i ddarparu gwasanaethau yn Gymraeg, mae anghysondeb mawr yn dal i fodoli hefyd o ran y gwasanaethau cyhoeddus y mae posib i drigolion eu defnyddio, ac mae Cyngor Gwynedd yn aml yn arwain y blaen ac yn sefyll ar eu pen eu hunain wrth alw ar eraill i gynyddu a gwella gwasanaethau cyfrwng Cymraeg. Nod y Cyngor yn y maes hwn ydi edrych y tu hwnt i ddarparu gwasanaethau, ac edrych ar ffyrdd o annog defnydd o'r gwasanaethau cyfrwng Cymraeg gan y cyhoedd. Rydym hefyd yn cydnabod bod rhaid gweithio yn barhaus i gynnal a datblygu sgiliau iaith gweithwyr, er mwyn gwneud yn siŵr bod y gweithlu addas gennym i gynnig y gwasanaethau angenrheidiol. Mae nifer o wasanaethau yn wynebu heriau recriwtio eithriadol ar hyn o bryd, a bydd yn hollbwysig bod y Gymraeg yn cael sylw teg wrth ddatblygu unrhyw gynlluniau recriwtio/datblygu gweithlu. Y tu hwnt i'r Cyngor, mae rhwystrau yn dal i fodoli gyda'r sector gyhoeddus a phreifat, ac mae diffyg defnydd o'r Gymraeg gan fusnesau a'r cwsmeriaid yn cael effaith ar statws y Gymraeg yn y gymuned.
Beth sydd yn cael ei wneud yn barod? *- prosiectau neu gynlluniau sydd yn rhan o waith y Cyngor neu bartneriaid, sydd eisoes yn cael eu gweithredu, ac a fydd yn cario mlaen i gyfnod y strategaeth nesaf.*
Polisïau a gwaith strategol perthnasol i'r maes yma: **Mwy na Geiriau** – gwella gwasanaethau Cymraeg yn y maes gofal a gwasanaethau cymdeithasol. **Prosiectau a chynlluniau eraill:** **Cynlluniau Gofal** – prosiectau sydd wedi eu nodi yn Nghynllun y Cyngor ar gyfer 2023 – 2028 fydd yn edrych ar wella ac ail-ddylunio gwasanaethau gofal y Cyngor. Bydd sicrhau gwasanaethau dwyieithog effeithiol a gweithredu egwyddor y "cynnig rhagweithiol" yn rhan allweddol o unrhyw waith i wella'r maes hynod bwysig yma. **Prosiect Cynllunio'r Gweithlu** - mae'r prosiect yma wedi ei nodi yng Nghynllun y Cyngor ar gyfer 2023 - 2028 mewn ymateb i heriau recriwtio diweddar, ac eto, bydd sicrhau bod gan y gweithlu a'r gwasanaethau y sgiliau ieithyddol angenrheidiol i gynnig y gwasanaeth gorau i'r cyhoedd yn rhan allweddol o'r gwaith. Mae'r gwasanaeth Dysgu a Datblygu yn cynnig nifer o gyfleoedd i staff i ddysgu a datblygu eu sgiliau ieithyddol, ar lafar ac yn ysgrifenedig. Rydym hefyd wedi bod yn rhan o gynllun ymchwil Arfer, gan Brifysgol Bangor, sydd yn edrych ar newid arferion ieithyddol timau gwaith.

Mae prosiect wedi ei adnabod gan yr adran Economi hefyd sydd yn anelu i roi cefnogaeth i fusnesau a mentrau cymunedol ffynnu, a chefnogi pobl Gwynedd mewn i waith. Mae cynllun Arfor hefyd yn cynnig cefnogaeth ariannol i fusnesau dyfu a datblygu, gyda phwyslais ar fusnesau sydd yn gweithredu yn Gymraeg, sydd eisiau datblygu eu defnydd o'r Gymraeg, ac sydd yn cynnig cyfleoedd gwaith i'r boblogaeth leol.

Mae'r Cyngor hefyd yn rhan o Fwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn – lle maent yn cydweithio gyda cyrff cyhoeddus eraill er mwyn gwella profiad y cyhoedd wrth ddefnyddio gwasanaethau yn Gymraeg.

Beth arall sydd angen sylw?
-beth fyddwn ni'n gweithio arno neu yn gobeithio rhoi sylw iddo yn ystod cyfnod y strategaeth nesaf?

Mae angen i ni edrych ar y Gymraeg fel sgil, a datblygu dealltwriaeth pobl o bob oed am y galw yn y byd gwaith am sgiliau llafar ac ysgrifenedig.

Mae angen gweld mwy o gyrff cyhoeddus yn dilyn esiampl y Cyngor o safbwynt arddel y cynnig rhagweithiol, gwneud defnydd effeithiol o gyfieithu mewn cyfarfodydd a gweithredu yn fewnol drwy gyfrwng y Gymraeg.

Byddwn yn parhau i gydweithio gyda phartneriaid yn y sector cyhoeddus (drwy'r Bwrdd Gwasanaethau), yn ogystal â'r Comisiynydd a Llywodraeth Cymru i weld sut y gallwn ni drosglwyddo rhai o'r arferion da yma i sefydliadau eraill, a hefyd i gydweithio i wella profiadau'r defnyddwyr.

Byddwn yn treialu cynlluniau o fewn y Cyngor i annog mwy o bobl i ddefnyddio'r Gymraeg wrth ddefnyddio gwasanaethau ar-lein y Cyngor.

Mae nifer o wasanaethau yn wynebu heriau recriwtio eithriadol ar hyn o bryd, a bydd yn holl-bwysig bod y Gymraeg yn cael sylw teg wrth ddatblygu unrhyw gynlluniau recriwtio/datblygu gweithlu.

Bydd gwaith cefnogi dysgwyr a datblygu sgiliau'r gweithlu yn parhau o fewn y Cyngor, gyda'r bwriad o sicrhau bod pob aelod o staff yn gweithio tuag at gyrraedd y lefel iaith sydd wedi ei nodi ar gyfer eu swyddi, a bod y sgiliau ysgrifenedig priodol ganddynt i sicrhau bod iaith glir, safonol, a hawdd ei deall yn cael ei defnyddio wrth gyfathrebu a chyflwyno gwasanaethau i'r cyhoedd. Byddwn hefyd yn parhau i gymryd rhan yng nghynllun Arfer, drwy gyflwyno'r ymyrraeth mewn mwy o dimau, ac hefyd yn datblygu cynlluniau cyfeillio.

Rydym hefyd yn gweld bod angen edrych eto ar y gefnogaeth a'r anogaeth sydd yn cael ei roi i'r sector breifat i ddefnyddio'r Gymraeg, er mwyn sicrhau cymaint â phosib o gyfleoedd i'r trigolion ddefnyddio'r Gymraeg fel rhan o'u bywydau dyddiol. Mae hwn yn faes sydd wedi profi yn anodd cael canlyniadau ynddo dros y blynyddoedd, a bydd adnabod y ffynonellau cefnogaeth allanol cyfredol (megis Comisiynydd y Gymraeg a chynllun Helo Blod) yn bwysig er mwyn gallu symud pethau ymlaen.

Byddwn yn defnyddio unrhyw gyfleoedd sydd ar gael i'r Cyngor, megis drwy ddyfarnu cytundebau caffael a chynnig cymorth ariannol, i ddylanwadu a gosod amodau ieithyddol. Bydd cefnogaeth benodol yn cael ei roi i fusnesau a grwpiau cymunedol drwy grantiau **gwedd 2 Cynllun Arfor**, ac amodau am ddatblygu defnydd iaith yn cael eu gosod o fewn y broses ymgeisio ac amodau grant. Bydd cynllun Arfor yn rhoi sylwi i fusnesau sydd yn gweithredu yn Gymraeg, sydd eisiau datblygu eu defnydd o'r Gymraeg ac sydd yn cynnig cyfleoedd gwaith i'r boblogaeth leol.

Beth fyddwn ni'n ei fesur?
1. Nifer busnesau sydd yn derbyn cymorth ariannol drwy gynllun Arfor 2. Nifer staff sydd yn derbyn cefnogaeth i ddysgu Cymraeg neu ddatblygu sgiliau 3. Nifer staff sydd yn cymryd rhan mewn cynlluniau cyfeillio/pencampwyr.

Maes gweithredu 4: Iaith y Gymuned

Sylfaen tystiolaeth *– Ar ba sail ydym ni yn gweld angen i weithredu? Beth ydi'r heriau? Beth ydym ni'n ceisio ei gyflawni?*
Mae nifer o newidiadau wedi bod dros y blynyddoedd diwethaf sydd wedi cael effaith sylweddol ar gymunedau Gwynedd. Rydym yn dal i ddod i ddeall sgil effeithiau cyfnod y pandemig yn un peth, ac mae hefyd angen ystyried bod arferion pobl o ran cymdeithasu ac ymwneud efo'u cymunedau wedi newid. Mae'r symud graddol dros y ddegawd neu ddwy ddiwethaf o ymwneud o fewn cymunedau daearyddol uniongyrchol (pentrefi a threfi) i gymdeithasu fwy mewn cymunedau o ddiddordeb, neu ar sail gweithgareddau plant, yn golygu ein bod yn edrych ar "gymuned" mewn ffordd eang iawn. Mae yno hefyd heriau sylweddol i hyfywedd cymunedau daearyddol yn sgil diffyg cyfleoedd cyflogaeth amrywiol a phwysau ar y farchnad dai, sydd yn golygu bod pobl yn gorfod symud i gymunedau eraill er mwyn byw a gweithio. Nid yw'r sefyllfa dai ac allfudo yn broblemau newydd, ond mae teimlad eu bod wedi dwysau yn sgil cyfnod y pandemig. Mae pryderon ymysg y boblogaeth am y materion hyn, a'r pwysau cynyddol sydd ar gymunedau yn sgil y diwydiant twristiaeth a'r economi llety ymweld, yn golygu bod y Cyngor wedi gorfod cymryd camau i geisio rheoli'r sefyllfa, ac wedi datblygu sawl cynllun strategol sydd yn mynd i'r afael a'r meysydd yma. Mae'r strategaeth hon yn ceisio edrych y tu hwnt i'r ymyraethau hynny ac ystyried be arall allwn ni ei wneud i gefnogi'r iaith yn ein cymuned ac i annog mwy o bobl i'w defnyddio mewn gwahanol gyd-destunau.
Beth sydd yn cael ei wneud yn barod? *- prosiectau neu gynlluniau sydd yn rhan o waith y Cyngor neu bartneriaid, sydd eisoes yn cael eu gweithredu, ac a fydd yn cario mlaen i gyfnod y strategaeth nesaf.*
Polisïau a gwaith strategol perthnasol i'r maes yma: • Cynllun Economi Ymweld Cynaliadwy • Cynllun Gweithredu Tai Gwynedd 2020/21 - 2026/27 - cynllun sydd yn mynd i'r afael a'r gwahanol heriau o safbwynt tai yng Ngwynedd, gyda sylw penodol yn cael ei roi i helpu trigolion Gwynedd i fod yn berchen ar gartrefi yn eu cymunedau • Ardal Ni 2035 – cynhaliwyd gwaith ymgynghori ac ymgysylltu helaeth gyda chymunedau Gwynedd yn ystod 2022 ac mae 13 cynllun adfywio lleol wrthi yn cael eu datblygu ar gyfer arfogi a chefnogi cymunedau Gwynedd dros y 15 mlynedd nesaf. **Prosiectau a chynlluniau eraill:** • Siarter Iaith ysgolion cynradd

- Strategaeth Iaith Ysgolion Uwchradd

Mae'r ddau brosiect yma yn edrych yn benodol ar gynyddu defnydd iaith disgyblion o fewn cymuned yr ysgol ac yn edrych y tu hwnt i'r addysg ffurfiol.

Mae'r fenter iaith, Hunaniaith, yn rhan o Uned Iaith y Cyngor ar hyn o bryd, ac yn gweithredu nifer o brosiectau sydd yn ceisio cynyddu defnydd o'r Gymraeg yn y gymuned. Maent hefyd yn cynnal gweithgareddau penodol i gefnogi dysgwyr.

Mae prosiectau eraill y Cyngor yn cynnwys:

- Arfor - prosiect sydd yn gweithio yn benodol i ddatblygu cyfleoedd economaidd yn y pedair sir sydd yn cael eu hystyried yn "gadarnleoedd" y Gymraeg.
- Prosiect Enwau Lleoedd – prosiect sydd yn edrych ar gyfleoedd i hybu defnydd o enwau Cymraeg o fewn ein cymunedau ac yn ceisio sicrhau bod yr enwau hynny yn cael eu gwarchod.
- Map Gweithgareddau Gwynedd -map rhyngweithiol sydd wedi ei ddatblygu er mwyn gallu rhannu gwybodaeth yn rhwydd a hwylus am weithgareddau cyfrwng Cymraeg yn y sir.
- Gweithgareddau amrywiol gwasanaethau – Llyfrgelloedd, Amgueddfeydd, gwasanaeth Ieuenctid, LleCHI,
- Pecyn Croeso i Wynedd – sydd yn rhoi gwybodaeth i newydd-ddyfodiaid am yr iaith yng Ngwynedd.

Beth arall sydd angen sylw?
-beth fyddwn ni'n gweithio arno neu yn gobeithio rhoi sylw iddo yn ystod cyfnod y strategaeth nesaf?

Wrth i'r gwaith o ddadansoddi data'r cyfrifiad fynd rhagddo, bydd angen i ni hefyd edrych ar wybodaeth sydd yn dod o wahanol ymgynghoriadau, ac o waith asesu llesiant y sir er mwyn datblygu dealltwriaeth o be mae "cymuned" yn ei olygu yn y Gwynedd fodern. Mae deall ein cymunedau yn allweddol er mwyn i ni allu cynllunio prosiectau sydd yn gynhwysol.

Byddwn yn edrych ar ffyrdd o fesur defnydd iaith yn gymunedol er mwyn gallu blaenoriaethau a chynllunio ymyraethau.

Mae datblygu cyfleoedd i bobl ifanc ddefnyddio'r Gymraeg mewn cyd-destunau amrywiol yn mynd i fod yn allweddol, ac yn enwedig felly fel rhan o'r cymunedau digidol.

Byddwn yn cydweithio felly efo partneriaid Fforwm Iaith Sirol – Ffermwyr Ifanc, yr Urdd, cynrychiolwyr mentrau cymunedol, er enghraifft - er mwyn canfod cyfleoedd i gynyddu'r cyfleoedd cymdeithasu cyfrwng Cymraeg a sicrhau bod adnoddau yn cael eu targedu mewn unrhyw ardaloedd lle mae diffyg cyfleoedd ar hyn o bryd.

Bydd hefyd angen gweld mwy o gynlluniau cyfeillion a sesiynau sgwrsio er mwyn cynorthwyo a magu hyder dysgwyr i wneud y cam o ddysgu mewn gwersi i ddefnyddio'r iaith yn y gymuned.

Drwy gynlluniau fel Arfor, byddwn yn ceisio cefnogi mwy o fentrau cymunedol i greu gweithgareddau a chynlluniau economaidd fydd yn elwa'r cymunedau eu hunain. Mae nifer o fentrau cymunedol llwyddiannus iawn yng Ngwynedd, ac mae gan y Cyngor rôl allweddol i'w chwarae wrth sicrhau bod cyfleoedd yn cael eu gwasgaru yn gyfartal ar draws y sir, a bod cymunedau eraill yn cael cefnogaeth i ddatblygu mentrau hefyd.

Beth fyddwn ni'n ei fesur?

1. Nifer gweithgareddau wedi eu cynnal gan wasanaethau'r Cyngor a'r fenter iaith ar gyfer gwahanol grwpiau 2. Nifer mentrau cymunedol sydd yn cael eu cefnogi drwy gynlluniau Adfywio ac Economi

Thema 3: Creu amodau ffafriol

Maes gweithredu 5: Technoleg ac Ymchwil

Sylfaen tystiolaeth *– Ar ba sail ydym ni yn gweld angen i weithredu? Beth ydi'r heriau? Beth ydym ni'n ceisio ei gyflawni??*
Mae'r ddau faes yma yn cael eu gosod yn fwriadol gyda'i gilydd gan y bydd datblygiadau ym maes technoleg yn ddibynnol i raddau ar ganlyniadau gwaith ymchwil i ddeall arferion pobl. Mae technoleg yn chwarae rhan gynyddol amlwg yn ein bywydau oll, ac yn datblygu yn sydyn. Mae'n her sylweddol i'r Gymraeg, fel unrhyw iaith leiafrifol, i ddal i fyny efo'r datblygiadau parhaus, ac i ganfod ei le o fewn y byd yma sydd yn cael cymaint o ddylanwad ar fywydau pawb. Mae lle i gredu bod arferion iaith pobl wrth ymwneud efo technoleg yn wahanol iawn i'w harferion iaith ar lafar ac wyneb yn wyneb hefyd. Mae hyn oherwydd nifer o ffactorau, gan gynnwys: • bod technoleg, y we ac apiau yn gyffredinol wedi eu datblygu yn Saesneg yn gyntaf a bod pobl wedi mynd i'r arfer ag ymwneud efo technoleg drwy'r Saesneg. • bod algorithmau peiriannau chwilio a cyfryngau cymdeithasol yn aml yn mynd yn groes i ddewis iaith ac yn golygu bod pobl yn gweld y dewis Saesneg yn gyntaf, hyd yn oed pan fydd dewis iaith Gymraeg ar gael. • rhwystrau wrth ddatblygu apiau, sydd yn aml yn golygu bod pobl yn gorfod cymryd camau ychwanegol i gael y gwasanaeth Cymraeg Yn ôl cyfrifiad 2021, mae'r ganran o bobl sydd yn nodi eu bod yn gallu siarad Cymraeg, ond ddim yn darllen nac ysgrifennu Cymraeg yn 5.4% yng Ngwynedd, sydd yn uwch na'r gyfran o 2.3% ar gyfer Cymru gyfan. Mae'r ganran yn cynyddu hyd at 10% mewn rhai ardaloedd o'r sir, sydd yn awgrymu bod gwahaniaeth mawr yn gallu bodoli rhwng defnydd llafar a defnydd ysgrifenedig. Mae'r gwahanol ddylanwadau ar ddefnydd iaith pobl, ac yn benodol y cynnydd yn nylanwad technoleg ar fywydau pobl, a ffactorau ychwanegol fel effaith y pandemig a'r wasgfa ariannol bresennol ar arferion pobl, yn golygu bod y darlun yn gallu newid mewn cyfnod byr. Mae angen cadw hyn mewn cof wrth gynllunio unrhyw ymyraethau, a hefyd wrth edrych ar y sylfaen tystiolaeth. Er bod llawer o waith ymchwil yn cael ei wneud yng nghyd-destun y Gymraeg, mae yna nifer o fylchau amlwg hefyd, ac yn benodol felly ymchwil cyfredol am ddewisiadau a defnydd iaith siaradwyr mewn gwahanol gyd-destunau, ac ymchwil sydd yn ein helpu i ddeall natur ein "cymunedau Cymraeg" a sut mae ffactorau megis economi a thwristiaeth yn effeithio yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol ar hyfywedd ieithyddol.
Beth sydd yn cael ei wneud yn barod? *- prosiectau neu gynlluniau sydd yn rhan o waith y Cyngor neu bartneriaid, sydd eisoes yn cael eu gweithredu, ac a fydd yn cario mlaen i gyfnod y strategaeth nesaf.*

Polisïau a gwaith strategol perthnasol i'r maes yma:
Prosiectau a chynlluniau eraill:

- Prosiect Blaenoriaeth Cynllun Digidol y Cyngor
- Prosiect 15 – prosiect i geisio creu cynnwys digidol yn Gymraeg, yn cael ei arwain gan yr Uned Iaith.
- Gwaith ymchwil ar y cyd efo Prifysgol Bangor:
  - *PhD wedi ei gychwyn yn edrych ar arferion pobl wrth ymwneud efo gwasanaethau – er mwyn deall beth sydd yn effeithio ar ddewisiadau a defnydd*
  - *Gwaith ymchwil sbarduno yn edrych ar y cyswllt rhwng iaith ac economi/twristiaeth*

Beth arall sydd angen sylw?
-beth fyddwn ni'n gweithio arno neu yn gobeithio rhoi sylw iddo yn ystod cyfnod y strategaeth nesaf?

Mae'r prosiectau sydd wedi eu nodi uchod yn rhai sydd yn parhau i gyfnod y strategaeth nesaf.

Nodwyd yn y strategaeth bresennol bod angen i'r Cyngor edrych ar brosiectau fydd yn annog mwy o bobl i ddefnyddio'r Gymraeg ar y we ac wrth ddefnyddio gwasanaethau digidol y Cyngor, ac ystyried y ffyrdd gorau o gyflwyno'r Gymraeg yn y cyd-destunau hynny er mwyn dylanwadu ar ddefnydd. Bu'r gwaith yma yn araf yn cychwyn, ond mae cynlluniau a gwaith ymchwil ar y gweill gan y Cyngor yn y maes hwn erbyn hyn. Mae cyfnod y pandemig yn sicr wedi cynyddu'r her yma, gyda newidiadau amlwg yn arferion a defnydd pobl o dechnoleg, a hefyd symud gan y Cyngor i ddatblygu mwy o wasanaethau digidol, fel systemau archebu gwasanaethau newydd.

Byddwn yn parhau i adeiladu'r berthynas gyda'r byd academaidd, er mwyn adnabod prosiectau ymchwil sydd yn cryfhau ein sylfaen tystiolaeth ac yn ein helpu i gynllunio gwaith fydd yn hybu a gwarchod y Gymraeg yn y dyfodol.

Byddwn yn ystyried sut y gallwn gydweithio i sefydlu cronfa wybodaeth ac ymchwil ganolog, lle mae posib cael gafael yn rhwydd ar waith ymchwil perthnasol.

Byddwn hefyd yn parhau i godi ymwybyddiaeth am yr apiau cyfrwng Cymraeg sydd ar gael, er mwyn annog pobl i ddefnyddio mwy ar y Gymraeg ar -lein.

Beth fyddwn ni'n ei fesur?

1. Nifer prosiectau ymchwil sydd wedi eu cynnal gan y Cyngor, neu eu comisiynu gan y Cyngor.

5.3 Monitro a mesur

Bydd y gweithgareddau sydd wedi eu hamlinellu uchod yn llunio'r rhaglen waith **gychwynnol** ar gyfer y strategaeth. Bydd y strategaeth yn cael ei hadolygu yn rheolaidd, ac yn ffurfiol ar ddiwedd y 5ed flwyddyn, a bydd hynny yn rhoi cyfle i ni addasu ac ychwanegu prosiectau wrth ymateb i amgylchiadau ac anghenion allai godi.

Mae trefniadau casglu data blynyddol wedi eu sefydlu yn ystod y strategaeth bresennol sydd yn ein galluogi i gasglu gwybodaeth am ddigwyddiadau a gweithgareddau sydd yn cael eu cynnal gan wasanaethau'r Cyngor.

Mae gan y Pwyllgor Iaith gyfrifoldeb i fonitro sut mae adrannau'r Cyngor yn gweithredu gofynion y Safonau Iaith, ac yn cyfrannu at y strategaeth yma. Byddwn hefyd yn monitro gweithrediad y strategaeth yn flynyddol ac yn cyflwyno adroddiad blynyddol i Gabinet y Cyngor.